

DİN MUHAMMED AMETBEK, İRAN DIŞ POLİTİKASININ JEOPOLİTİK KODLARI, ANKASAM, YAYIN NO: 11/3, ANKARA 2017, 98 S *

Geopolitical Codes of Iranian Foreign Policy

İrem BİLGETÜRK**

Araştırmacı yazar Dr. Din Muhammed AMETBEK, bu eserinde coğrafi etmenlerin devletlerin dış politika kararlarında önemli bir yeri olduğunu vurgulamakta ve hatta coğrafyanın devletlerin kaderini tayin ettiğini savunmaktadır. Bu kapsamda yazar, “jeopolitik”in dış politika kıstasında en önemli unsurlardan biri olduğu vurgulamıştır. Jeopolitik mücadeleyi 19. yüzyılda “Büyük

Oyun”la, 20. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri (ABD)-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) karşıtlığıyla, 21. yüzyılda ise ABD’nin “Büyük Ortadoğu Projesi”yle tanımlayan Ametbek, söz konusu çalışmada günümüz çok kutuplu dünyasında jeopolitik kodlarından hareketle İran’ın Batı Asya, Kafkasya, Güney Asya ve Orta Asya’daki merkezi konumuna dikkat çekmiştir. Bu minvalde İran platosu, ülkenin doğal sınırları olarak tanımlanmış ve devletin doğal yayılma alanının kuzeye doğru Kafkaslar, doğuya doğru Orta Asya ve özellikle batıya doğru Akdeniz olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada metodolojik anlamda kuramsal bir çerçeve tercih edilmiş ve jeopolitik kavramı tarihsel süreçten hareketle örneklerle açıklanmıştır. Daha sonra jeopolitik ve dış politika arasında başarılı şekilde bağlantı kurulmuştur. İşlenen konu çalışmanın metodolojik akışıyla uygun bir şekilde ilerlemektedir. Yazar ana düşüncesinden

* Makale Gönderim Tarihi: 12.04.2018 - Makale Kabul Tarihi: 25.05.2018

** Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortadoğu ve Afrika Çalışmalar Bölümü, Tezli Yüksek Lisans öğrencisi, bilgeturkirem5@gmail.com.

sapmayarak konunun bütünlüğünü muhafaza etmiş ve hipotezini kanıtlamak için yer yer örnekleme yöntemine başvurmuştur. Şekilsel anlatıma konunun kavranmasına yardımcı olmak amacıyla başvurduğu düşünülen yazar, okuyucuyu sıkmayan renkli bir konu anlatımı benimsemiştir. Çalışmanın dili anlaşılır, sade ve Türkçe kurallarına uygundur. Okuyucuyu yormayan sade bir üslup tercih edilmiştir. Zengin anlatım şekli ve konuya dair verilen örneklerle okurun kafasında anlatılmak istenen düşüncenin bir çerçevesinin oluşmasına yardımcı olduğu belirtilmelidir.

Çalışmanın birinci bölümü “Kuramsal Çerçeve”ye ayrılmıştır. Burada “jeopolitik kavramı”nın tarihsel süreç içerisindeki gelişimi, çeşitli jeopolitik tanımları ve jeopolitik kod-dış politika bağlantısı ele alınmıştır. Bölümde “Eleştirel Jeopolitik”in ayrı bir başlıkta özellikle işlendiğine değinmek gerekir. Ayrıca yazar, eleştirel jeopolitikçilerin “coğrafya politikayı değil politika coğrafyayı etkiler” şeklindeki sözüne de yer vermiştir. Dolayısıyla devletlerin bulunduğu coğrafyadaki etkisine göre bölgeleri isimlendirdiklerine dikkat çekmiştir.

İkinci bölümde “İran’ın Jeopolitik Konumu” üst başlığının altında İran’ın coğrafi konumu, İran’ın coğrafi konumunun İran devletlerine etkisi, İran merkezli devletlerin oluşma süreci ve İran devletinin İslam Medeniyeti çerçevesinde toparlanma süreci alt başlıklarına yer vermiştir. Söz konusu bölümde İran’ın coğrafi alanını inceleyen yazar, jeopolitik-dış politika arasındaki ilişkiyi İran üzerinden örneklendirmiştir.

Üçüncü bölümde “Küresel Jeopolitikte İran”ın konumunu inceleyen yazar, dördüncü bölümde İran dış politikasının bölgesel jeopolitik kodlarını ele almıştır. Bu bölümde İran’ın merkezi konumu ve konumu dolayısıyla kendisine atfettiği “mühim” rolün üzerinde durulmuştur. Böylece devletin, jeopolitiğın İran dış politikası ile oynadığı eşgüdümlü rolü, söylemlerine ne şekilde yansıttığı incelenmiştir.

Beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci bölümlerde sırasıyla İran'ın Batı Asya, Kafkasya, Orta Asya ve Güney Asya'daki jeopolitik kodları inceleme alanı bulmuştur. Bahse konu bölümde İran'ın belirtilen bölgelere açılım politikası mercek altına alınmıştır.

Kitap okunduğunda oluşan genel kanı, jeopolitik konumun bir devletin dış politikası üzerinde ne derece etkili olduğu, yayılma alanını nasıl oluşturduğu ve bu minvalde ne tür söylemler geliştirildiğinin başarılı şekilde işlendiği yönündedir. Yazar tarihsel örnekler ve haritalar üzerinden jeopolitik tezini sağlam bir zemine oturtmuştur. Tüm bu unsurlar esere inandırıcılık kazandırmaktadır. Özellikle çalışmanın kuramsal çerçevesi titiz bir araştırmanın ürünü olduğunu göstermektedir. Nitekim kuramsal çerçevesi sağlam olan ve karşılaştırma yöntemi izlenen eserler savunduğu düşünceye ulaşmada çok daha başarılı olmaktadır.